ZAMONAVIY JAMIYATDA AVLODLARARO MUNOSABATLAR TRANSFORMATSIYASI VA IJTIMOIY BIRDAMLIKNI MUSTAHKAMLASH OMILLARI

Kubayeva Nilufar Shuhrat qizi

Navoiy davlat universiteti o‘qituvchisi

Annotatsiya. *Mazkur tezisda zamonaviy jamiyatda avlodlararo munosabatlarning o‘zgarish xususiyatlari, ushbu jarayonga ta’sir ko‘rsatuvchi ijtimoiy, iqtisodiy, madaniy va texnologik omillar hamda ijtimoiy birdamlikni mustahkamlash masalalari tahlil qilinadi. Shuningdek, turli avlodlar o‘rtasida qadriyatlar uzviyligini ta’minlash, o‘zaro hurmat va ishonchni rivojlantirish, raqamli texnologiyalar sharoitida avlodlararo muloqotning yangi shakllarini shakllantirishga doir ilmiy qarashlar yoritiladi.*

Kalit so‘zlar: *munosabat, ijtimoiy birdamlik, qadriyatlar uzviyligi, mas’uliyat, globallashuv, raqamli transformatsiya, avlodlar hamkorligi, ijtimoiy integratsiya.*

Zamonaviy jamiyatda kechayotgan ijtimoiy-iqtisodiy, madaniy va texnologik o‘zgarishlar insonlar o‘rtasidagi munosabatlar tizimiga, xususan, turli avlodlar o‘rtasidagi aloqalarga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Globallashuv, urbanizatsiya, raqamli texnologiyalarning keng tarqalishi, mehnat bozoridagi o‘zgarishlar hamda turmush tarzining yangilanishi avlodlar o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlarning mazmuni va shakllarini o‘zgartirmoqda. Bunday sharoitda avlodlararo hamkorlikni rivojlantirish, milliy va umuminsoniy qadriyatlarning davomiyligini ta’minlash hamda ijtimoiy birdamlikni mustahkamlash dolzarb ilmiy va amaliy masalalardan biri hisoblanadi.

Avlodlararo munosabatlar jamiyatning tarixiy xotirasi, ma’naviy merosi va ijtimoiy tajribasini avloddan avlodga yetkazishning muhim mexanizmidir. Katta avlod hayotiy tajriba, ma’naviy qadriyatlar va an’analarni uzatishda muhim o‘rin tutsa, yosh avlod yangicha fikrlash, innovatsion yondashuv va zamonaviy texnologiyalarni

o‘zlashtirish orqali jamiyat taraqqiyotiga hissa qo‘shadi. Shu sababli avlodlar o‘rtasidagi munosabatlarni faqat tajriba uzatish jarayoni sifatida emas, balki o‘zaro o‘rganish, hamkorlik va ijtimoiy mas’uliyatni taqsimlash jarayoni sifatida ham baholash lozim.

Avlodlararo munosabatlarning transformatsiyasi, avvalo, jamiyatda qadriyatlar, ijtimoiy rollar va muloqot shakllarining o‘zgarishi bilan tavsiflanadi. Ilgari oilaviy va jamoaviy munosabatlarda katta avlod tajribasi hamda an’anaviy me’yorlar yetakchi o‘rin egallagan bo‘lsa, bugungi kunda yoshlarning mustaqil qaror qabul qilishi, axborotdan foydalanish imkoniyatlarining kengayishi va individual tanlovga bo‘lgan intilishining ortishi kuzatilmoqda. Bu holat ayrim vaziyatlarda avlodlar o‘rtasida qarashlar tafovutini yuzaga keltirishi mumkin. Biroq mazkur tafovutni faqat ziddiyat manbai sifatida baholash bir tomonlama yondashuvdir. Aksincha, o‘zaro muloqot va hamkorlik mavjud bo‘lgan sharoitda turli avlodlarning tajribasi va qarashlari jamiyatning intellektual hamda ma’naviy salohiyatini oshirishga xizmat qiladi.

Sotsiologik nuqtayi nazardan, avlodlararo munosabatlarni tahlil qilishda fransuz sotsiologi Emil Dyurkgeymning ijtimoiy birdamlik haqidagi qarashlari muhim ahamiyatga ega. Uning fikricha, jamiyatning barqarorligi kishilarni birlashtiruvchi umumiy qadriyatlar, me’yorlar va ijtimoiy aloqalar bilan chambarchas bog‘liq. Zamonaviy sharoitda ushbu yondashuv avlodlar o‘rtasidagi hamjihatlikni mustahkamlash uchun umumiy ijtimoiy maqsadlar, o‘zaro ishonch va mas’uliyat hissini rivojlantirish zarurligini ko‘rsatadi.

Nemis sotsiologi Karl Mannheimning avlodlar nazariyasi ham mazkur masalani anglashda muhim nazariy asos hisoblanadi. Olim avlodlarning shakllanishida muayyan tarixiy davr, ijtimoiy sharoit va umumiy tajribaning ahamiyatini ta’kidlagan. Turli tarixiy sharoitlarda voyaga yetgan insonlarning dunyoqarashi va ijtimoiy hodisalarga munosabati farq qilishi tabiiydir. Shuning uchun avlodlar o‘rtasidagi tafovutlarni bartaraf etish uchun ularning tajribasini o‘zaro taqqoslash bilangina cheklanmay, har

bir avlodning ijtimoiy sharoitini tushunish va o‘zaro muloqot imkoniyatlarini kengaytirish zarur.

Raqamli transformatsiya avlodlararo munosabatlarga ta’sir ko‘rsatuvchi muhim omillardan biridir. Internet, ijtimoiy tarmoqlar va raqamli kommunikatsiya vositalari turli yosh guruhlari o‘rtasidagi axborot almashinuvini tezlashtirmoqda. Shu bilan birga, raqamli savodxonlik darajasidagi farqlar, axborotni qabul qilish usullarining turlichaligi va virtual muloqotning kengayishi ayrim hollarda avlodlar o‘rtasida tushunmovchiliklarni keltirib chiqarishi mumkin. Mazkur vaziyatda raqamli savodxonlikni oshirish, katta yoshdagi insonlarning zamonaviy texnologiyalardan foydalanish ko‘nikmalarini rivojlantirish va yoshlarning hayotiy tajribaga hurmat bilan munosabatda bo‘lishini rag‘batlantirish muhimdir.

Ijtimoiy birdamlikni mustahkamlashda oila instituti alohida o‘rin tutadi. Oila insonda dastlabki ijtimoiy munosabatlar, axloqiy me’yorlar, o‘zaro yordam va mas’uliyat ko‘nikmalari shakllanadigan muhitdir. Oilada avlodlar o‘rtasidagi samimiy muloqot, birgalikdagi faoliyat, kattalarning ibrati va yoshlarning tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlash ijtimoiy birdamlikning mustahkamlanishiga yordam beradi. Shu bilan birga, ta’lim muassasalari, mahalla, jamoat tashkilotlari va ommaviy axborot vositalari ham avlodlararo muloqot madaniyatini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Avlodlararo hamkorlikni rivojlantirishning yana bir muhim yo‘nalishi — ijtimoiy mas’uliyatni shakllantirishdir. Bu jarayon faqat yoshlarning kattalar oldidagi majburiyatlari yoki katta avlodning yoshlar tarbiyasidagi ishtiroki bilan cheklanmaydi. U barcha avlodlarning jamiyat farovonligi, atrof-muhitni muhofaza qilish, madaniy merosni asrash va kelajak avlodlar manfaatlarini hisobga olish borasidagi umumiy mas’uliyatini ham qamrab oladi. Ayniqsa, ekologik barqarorlik, sifatli ta’lim, ijtimoiy himoya va raqamli tenglik kabi masalalarda avlodlararo hamkorlikning ahamiyati ortib bormoqda. Ijtimoiy birdamlikni mustahkamlash uchun bir qator ustuvor yo‘nalishlarni

ajratib ko‘rsatish mumkin. Birinchidan, oilada va jamiyatda avlodlararo muloqot madaniyatini rivojlantirish zarur. Ikkinchidan, yoshlar va katta avlod vakillarining tajriba almashishiga imkon beruvchi qo‘shma loyihalar, ma’rifiy uchrashuvlar va ko‘ngillilik dasturlarini kengaytirish lozim. Uchinchidan, raqamli savodxonlikni oshirish orqali texnologik tafovutlarni kamaytirish maqsadga muvofiq. To‘rtinchidan, ta’lim va tarbiya jarayonida milliy qadriyatlar bilan zamonaviy ijtimoiy kompetensiyalar uyg‘unligini ta’minlash muhimdir. Beshinchidan, davlat va fuqarolik jamiyati institutlari faoliyatida avlodlar manfaatlari muvozanatini hisobga olish ijtimoiy ishonchni kuchaytiradi.

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy jamiyatda avlodlararo munosabatlarning transformatsiyasi ijtimoiy taraqqiyot, globallashuv va raqamli texnologiyalar rivoji bilan uzviy bog‘liq bo‘lgan murakkab jarayondir. Ushbu o‘zgarishlar avlodlar o‘rtasida ayrim tafovutlarni yuzaga keltirishi bilan birga, o‘zaro tajriba almashish, yangi bilimlarni o‘zlashtirish va hamkorlikni rivojlantirish uchun ham keng imkoniyatlar yaratadi.

Ijtimoiy birdamlikni mustahkamlashning asosiy sharti turli avlodlar o‘rtasida o‘zaro hurmat, ishonch, hamjihatlik va umumiy mas’uliyat tamoyillarini qaror toptirishdan iborat. Buning uchun oila, ta’lim muassasalari, mahalla va boshqa ijtimoiy institutlarning hamkorligini kuchaytirish, raqamli tenglikni ta’minlash hamda milliy va umuminsoniy qadriyatlar uzviyligini qo‘llab-quvvatlash zarur. Natijada avlodlararo hamkorlik jamiyat barqarorligi, ijtimoiy integratsiya va barqaror taraqqiyotning muhim omiliga aylanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1.Durkheim, É. The Division of Labor in Society. New York: Free Press, 1997. (Asarning dastlabki nashri — 1893-yil).
2.Mannheim, K. The Problem of Generations. Essays on the Sociology of Knowledge.

London: Routledge & Kegan Paul, 1952. 276–322-betlar.

3.Putnam, R. D. Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community. New York: Simon & Schuster, 2000.

4.United Nations. World Social Report 2023: Leaving No One Behind in an Ageing World. New York: United Nations, 2023.

5.United Nations. Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. New York: United Nations, 2015.